

Soru, Sorgulama ve Mimarlık

Hilal Kaleli, Abdulkadir Keleş, Berfin Özel GÖRSELLER Abdulkadir Keleş

Soru sormak nedir? Sorgulamak günlük hayatımızı ne ölçüde etkiler? Soran insan daha üretken olur mu? Sorgulamak mimarlık ve tasarımla nasıl bir ilişki kuruyor? Sorgusuz tasarım mümkün müdür? Tasarımda büyük bir doğru cevap var mıdır? 21. yüzyıl mimarı yeterince sorguluyor mu? Yaratma süreci aslında bir sorgulama süreci midir? Kolektif bilinç bizi hep aynı soruları sormaya mı itiyor? Her ürün, bir cevap nesnesi olarak değerlendirilebilir mi?

Merak etmek, insanlığın süregelen en büyük içgüdülerinden biri olmuştur. İnsanı doğada diğer canlılardan ayıran bilinç ve iradenin de göstergelerinden olan düşünme ve merak etme eylemleri sorgulamanın ilk adımlarıdır. Bilimin de felsefenin de temelini oluşturan bu öğrenme güdüsü, teknolojik ilerlemelerden toplumsal gelişmelere değin değişimin başlangıç noktasıdır. Bu bilgi açlığı kimi zaman bilimsel filizler vermiş kimi zaman varoluşsal problemlere dokunmuştur.

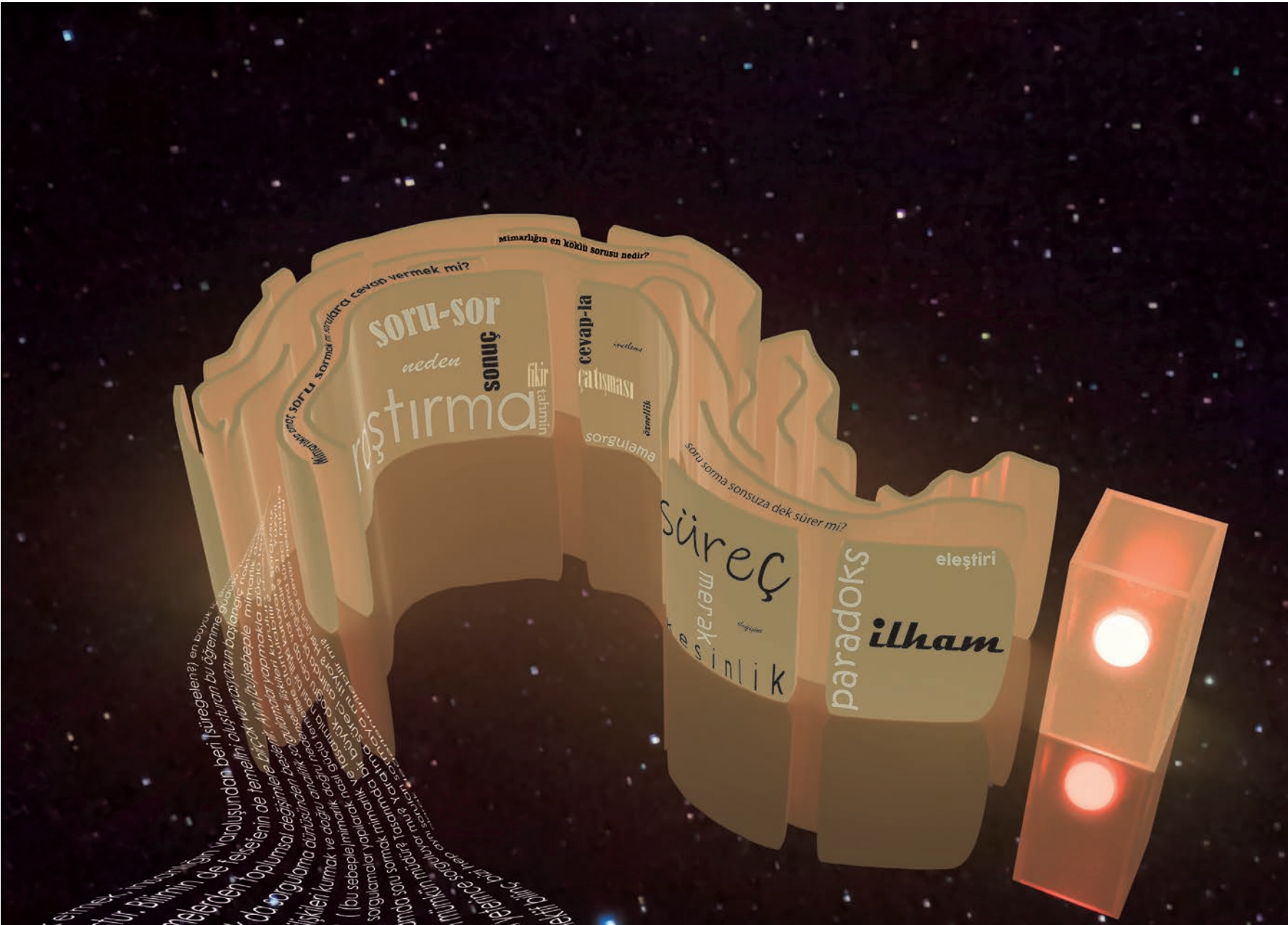
Felsefe başlı başına insanın soru sorma arzusundan doğan bir üründür. Soru sormak insanlık tarihi için çok önemli olduğundan birçok disiplinin başlı başına bu olgu üzerine alt dalları gelişmiştir. Felsefenin “cevap bulmak değil soru sormak” anlayışı da onun çıkışının sorgulamak üzerine olduğunun bir başka göstergesidir aslında. İnsanoğlunun benliğini anlamlandırma çabasından, günlük hayatındaki seçimlerine kadar birçok alanda soru sormak eylemi işlev gösterir.

Doğru soru sormak iyi bir kavrama yeteneği gerektirir. Gözlem iyi analiz

edilip çıkarımlara analitik yaklaşıldıkça, bilgi üretme ve eyleme geçme aşaması da daha başarılı olacaktır. Bu bağlamda doğru soruların iyi üretimsel desenler ortaya çıkaracağını görmek mümkündür. Daha iyi kavramak için sorulan sorular bir arayışın temsilidir. Kavrayışın artması ile doğru orantılı olarak da sorular derinleşir ve zamanla arayışın/kavrayışın ötesine geçip yeni bir ürünün (bilgi veya eser) meydana gelmesine sebep olur.

Mimarlık da bir çok tasarım disiplini gibi sorgulama dürtüsünden beslenir. Bu sebeple mimarlık doğru neden-nasıl ilişkileri kurarak ve doğru analitik sorgulamalar yaparak kuvvetlenir. Mimari üretimin salt insan ihtiyacını karşılamaktan bir adım öteye geçmesi, mimaride fikirlerin ve sorgulamaların daha da önem kazanmasına sebep olur. Mimarlık bireye ve toplumlara daha olumlu şartlar sunan ve estetik/nitelik açısından beklenenin ötesinde cevaplar verebilen bir meslektir. Mimarın üretim sürecinde sorduğu sorular; hem ortaya çıkan ürünün hem de üretim sonrası oluşan gerekli kullanım potansiyellerinin niteliğini belirleyen en önemli noktalardan biridir. Her üretim ardında yeni bir yaratma ortamı, her cevap da devamında yeni soru bulutlarını oluşturur.

Her soruya “doğru” cevabı verebilmek değildir önemli ve yeterli olan, doğru soruları sormak da gereklidir. Refleks cevaplarla geçiştirilen arayışlar sonunda istenmeyen durumlar oluşturabilir. Bu duruma mimari perspektiften bakılacak olursa insanların barınma ihtiyacını karşılamak adına “durumu

kurtarmak” amacıyla verilen cevapların daha çözülemez sorunlar ortaya çıkarmasından söz edilebilir. Nitelikli bir ‘kavrayış’ olmadan, doğru sorulmadan verilen her cevap daha zor sorunlar/ sorular yaratır.

Mimari Tasarım Sürecinde Soru Sorma

Mimari tasarımı sorulardan bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Zira tasarım var olan bir sorunu çözme isteğiyle başlar ve süreç ilerledikçe sorular da çeşitlenir, değişir, dallanır, ayrıntılı bir hale bürünür. Hatta süreç ilerledikçe sorulan sorular başlangıçta sorulanların çok dışında olabilir. Soru sormanın tasarımda yönlendirici olma özelliğinden de söz etmek

mümkündür. Sorulacak farklı sorular tasarımı farklı noktalara taşıyacaktır. Söz gelimi, süreç esnasında sorulan bir soru tasarımcının soruna çözüm bulmak amacıyla yola çıkarak o konuda daha fazla kafa yormasını, derinlemesine düşünmesini sağlayabilir. Bulduğu yanıtların, yeni soruları meydana getirmesi ve yanıtı bulunan her soru için bunun tekrarlanması bir soru zinciri oluşturur.

Tasarım, cevap verilmiş bir sorular bütünü olarak görülebilir. Bu durumda tamamlanmış ve inşa edilmiş bir yapı da cevap olarak nitelendirilebilir. Bir yapıyı tasarım aşaması soruları üzerinden değerlendirmek -tasarımda tündengelelim- bu bağlamda güzel bir mimari egzersiz olarak

değerlendirilebilir. Bu durumda, örneğin:

Villa Savoye'nin arkasındaki sorular Le Corbusier tarafından cevaplanmış ve manifestolaştırılmışken Burj El Arab'ın tasarım sürecinde sunulmuş soruları nelerdi?

Mimarın aklına gelen bir soru bugün gördüğümüz yapının tamamıyla farklı görünmesine neden olabilir miydi?

Tasarım esnasında bir diğerinden daha önce sorulmuş bir sorunun, sorulma sırasının değişmesi tasarımda büyük farklılıklara yol açar mıydı? □

Hilal Kaleli, öğrenci, İzmir Ekonomi Üniversitesi

Abdulkadir Keleş, Mimar

Berfin Özel, öğrenci, İzmir Ekonomi Üniversitesi